

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**РОЗВИТОК НОВІТНІХ ФОРМ
МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ НА ПОЧАТКУ 21 СТОЛІТТЯ**

Монографія

With the support of the LLP of the European Union

За підтримки програми «Навчання впродовж життя»
Європейського Союзу

КИЇВ – 2016

УДК 339.92
ББК 65.5
Р 64

Автори:

О. І. Шнирков (підрозділ 1.4, 2.1), А. С. Філіпенко (підрозділ 1.1),
Д. П. Расшивалов (підрозділ 3.7), Р. О. Заблоцька (підрозділ 4.1, 5.3),
З. О. Луцишин (підрозділ 3.4), А. П. Румянцев (підрозділ 3.8),
В. І. Мазуренко (підрозділ 3.3),
Н. В. Резнікова (підрозділ 1.2, 1.3, 3.5, 4.3, 4.7, 5.2),
О. А. Чугаєв (підрозділ 5.7), Л. С. Поліщук (підрозділ 4.4),
В. В. Батрименко (підрозділ 5.5), А. В. Негода (підрозділ 5.4),
А. М. Копистира (підрозділ 4.6), Р. Д. Станков (підрозділ 3.2),
Д. М. Русак (підрозділ 4.2, 4.5), М. М. Відякіна (підрозділ 1.5, 3.5, 4.7, 5.1), М. П. Хмара,
Ю. О. Шкарблук (розділ 6), Р. В. Михайлов (підрозділ 4.8), Н. М. Рилач (підрозділ 3.1),
А. С. Нанавов (підрозділ 3.6), Л. О. Шворак (підрозділ 2.2, 5.6),
П. П. Яремович (підрозділ 3.8)

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Бураковський І. В.
д-р екон. наук, проф. Рогач О. І.

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту міжнародних відносин
(протокол № 6 від 22 грудня 2015 року)

Ухвалено науково-методичною радою Київського національного університету імені
Тараса Шевченка
(протокол № 3-15/16 від 1 березня 2016 року)

ISBN 978-966-439-907-1

Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З. О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – 415 с.

The publication is produced within the implementation of the Jean Monnet Program Project N° 542395-LLP-1-2013-1-UA-AJM-CN “University Courses in European Economic Integration” (Grant Agreement N°2013-3086/001-001).

Публікація здійснена в рамках виконання проекту програми Жана Моне №542395-LLP-1-2013-1-UA-AJM-CN
«Університетські курси з європейської економічної інтеграції»
(грантова угода N°2013-3086/001-001)

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Цей проект одержав фінансування за підтримки Європейської Комісії. Ця публікація відображає точки зору авторів, а Європейська Комісія не може бути відповідальною за будь-яке використання інформації, що міститься у виданні.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

AJCEP – Угода про всеохоплююче економічне партнерство між Японією та державами-членами Асоціації держав Південно-Східної Азії

ALBA - Боліваріанський альянс для народів нашої Америки (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América)

AMU – Марракешська угода про Союз арабських країн Магрибу

АРЕС- Азійсько-Тихоокеанське економічне співтовариство (Asia-Pacific Economic Cooperation)

ВСЕАО – Центральний банк західноафриканських держав

CALS-технологія – метод проектування і виробництва високотехнологічної та наукомісткої продукції (англ. – Continuous Acquisition and Lifecycle Support)

CASE – набір інструментів і методів програмної інженерії для проектування програмного забезпечення (англ. – Computer Aided Software Engineering)

CELAC - Співдружність держав Латинської Америки та Карибського басейну (Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños)

СЕМАС – Економічне і монетарне співтовариство Центральної Африки

СЕРЕА - Всеохоплююче східноазійське економічне партнерство (Comprehensive Economic Partnership for East Asia)

CETA - Всеосяжна торговельно-економічна угода (від англ. Comprehensive Economic and Trade Agreement)

СОМЕСА - Спільний ринок країн Східної та Південної Африки

СОРДС - електронна служба інформації ЄС з НДДКР та інноваційної політики

СРТФ – (від англ. – Customs Procedures and Trade Facilitation) – митні процедури і сприяння торгівлі

СР – логістична технологія «безперервного поповнення запасів» (англ. – Continjous replenishment)

СРЕСТ - Комітет з наукових і технологічних досліджень
ДСТІ/СТР/ОЕСД - звіт «Доступ і розширення науково-технологічної бази знань»

ДРР ІІ – метод планування ресурсів усієї системи дистрибуції: площі складів, обладнання, вантажо-розвантажувальної техніки,

людських ресурсів, потреби в транспортуванні, фінансах (англ. – Distribution resource planning)

EAC - Східноафриканське співтовариство

EAFTA - Східноазійська зона вільної торгівлі (East Asia Free Trade Agreement, EAFTA)

ECLS – Східнокарибське управління послуг зв'язку (Eastern Caribbean Liaison Services Office)

ECOWAS - Економічне співтовариство країн Західної Африки

EIT - Європейський інститут інновацій і технологій

EMFTA – Європейська середземноморська зона вільної торгівлі

ELA – Європейська логістична асоціація (англ. – European Logistics Association)

EMA - Європейська валютна угода (European Monetary Agreement, EMU)

EPO- Європейське патентне відомство

ESMA – Європейське управління із нагляду за ринком цінних паперів

ESTA - Європейська науково-технологічна асамблея

«Euro-Log» – інтеграційна структура в логістиці (англ. – The integration company for logistics)

Eurostat- Європейське статистичне агентство

FEALAC - Форум співробітництва Східна Азія-Латинська Америка (англ. – Forum for East Asia-Latin America Cooperation)

GAFTA – Велика арабська зона вільної торгівлі, ГАФТА (Greater Arab Free Trade Area)

IRDAC Консультативний комітет промислових досліджень і розробок

ISDS – Механізм врегулювання спорів між інвесторами та державами (Investor-State Dispute Settlement)

ISO- Міжнародна організація зі стандартизації

JRC - Об'єднаний дослідницький центр

CIP - Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій

MAP - Програма партнерства з оздоровлення економічного розвитку Африки в новому столітті

MEDA – (від англ. The MEDA programme) – головний фінансовий інструмент ЄС в реалізації «європейського-середземноморського партнерства» (Euro-Mediterranean

Partnership) з державами східного та південного Середземномор'я

MILA - Інтегрований фондовий ринок Латинської Америки (Mercado Integrado Latinoamericano)

MRP II – метод ефективного планування ресурсів виробничого підприємства (англ. – Manufacturing resource planning)

NAI - Нова африканська ініціатива

NEPAD - Нове партнерство для розвитку Африки

OECS – Організація східнокарибських держав

ОТР – система організації виробництва і постачання (англ. – Optimized Production Technology)

PACER – Тихоокеанська Угода про тісніші економічні відносини (від англ. PACER– the Pacific Agreement on Closer Economic Relations)

РАЕС - Панафриканське економічне співтовариство

РСА – своєчасні корегуючі заходи в межах функцій ЄЦБ (Prompt Corrective Action)

PPS – Сервіс державних фармацевтичних закупівель (Pharmaceutical Procurement Services)

QR – матричний штрих-код (англ. – Quick response)

ROO – (від англ. – Rules of Origin) – правила походження

SADC - Співтовариство з розвитку країн Південної Африки

SPARTECA – Угода Південно-Тихоокеанської регіональної торгівлі та економічного співробітництва (від вгл. The South Pacific Regional Trade and Economic Co-operation Agreement)

SPS – (від. англ. – Sanitary and Phytosanitary Measures) – санітарні та фітосанітарні заходи

STRACAP – (від. англ. Standards, Technical Regulations and Conformity Assesment Procedures) – стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності)

ТАФТА - Трансатлантична зона вільної торгівлі (Transatlantic Free Trade Area)

ТЕР - Програма розширення торгівлі (від англ. The Trade Enhancement Programme (TEP))

ТФТА - Трьохстороння зона вільної торгівлі

TPP - Транс-Тихоокеанське партнерство (Trans-Pacific Partnership)

T-TIP - Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство

ТРІМ – Інвестиційні заходи, пов’язані з торгівлею (англ. TRIM - Trade-Related Investment Measures)

UNASUR - Союз південноамериканських націй (Unión de Naciones Suramericanas)

UNECA - Економічна комісія ООН для Африки

WAEMU – Західноафриканський економічний і монетарний союз

ААНЗФТА - Австралійсько-Новозеландська торговельна угода
AANZFTA

Абз. – абзац

АІФТА - зона вільної торгівлі Індія Індія-АСЕАН

АКТ - країни Африки, Карибського та Тихоокеанського басейнів

АНЗСЕРТА – Угода про тісніше економічне співробітництво між Австралією та Новою Зеландією

АНЗІОС – «Тихоокеанський пакт безпеки» (від. англ. ANZUS Security Treaty – Australia, New Zealand, United States)

АПЕК – Азійсько-Тихоокеанське співробітництво

АР - Тихоокеанський альянс (ТА) (Alianza del Pacífico)

АСЕАН - Асоціація держав Південно-Східної Азії (Association of SouthEast Asian Nations, ASEAN)

АСЕАН+3 – Асоціація держав Південно-Східної Азії + КНР, Пд. Корея, Японія

АСЕАН+6 – Асоціація держав Південно-Східної Азії + КНР, Японія, Пд. Корея, Індія, Австралія, Нова Зеландія

АСЕМ – Азіатсько-європейський форум

АТЕС - Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (The Asia-Pacific Economic Cooperation, АРЕС)

АТР – Азійсько-Тихоокеанський регіон

АФТА –Зона вільної торгівлі АСЕАН

БРІКС – від англ. BRICS – Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ВНЗ - вищий навчальний заклад
ВСП – Всеохоплююче стратегічне партнерство між ЄС та Китаєм
ГАТС – Генеральна угода з торгівлі послугами (англ. General Agreement on Trade in Services)
ГАТТ – Генеральна угода з торгівлі і тарифів
ЕКОВАС - Економічне співтовариство країн Західної Африки
САВТ - Європейська асоціація вільної торгівлі (European Free Trade Association, EFTA)
ЄАЕС - Євразійський економічний союз
ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄврАзЕС - Євразійське економічне співтовариство
Євро-Мед – Євро-Середземноморського партнерства
ЄВС - Європейський валютний союз
ЄЕС - Євразійський економічний союз
ЄМБН - Єдиний механізм банківського нагляду
ЄМІ - Європейський монетарний інститут (European Monetary Institute, EMS),
ЄМРПБ - Єдиний механізм роботи з проблемними банками
ЄПК - Європейська патентна конвенція
ЄПС - Європейський платіжний союз (European Payments Union, EPU)
ЄС – Європейський Союз
ЄСМ – Європейський Стабілізаційний Механізм
ЄФВС - Європейський фонд валютного співробітництва (European Monetary Cooperation Fund, EMCF)
ЄФПБ - Єдиний фонд порятунку банків
ЄФТА – Європейська зона вільної торгівлі
ЄНП - європейський науковий простір
ЄЦБ - Європейський центральний банк (European Central Bank, ECB)
ЗВТ - зона вільної торгівлі
ЗВТ АСЕАН – Зони про вільну торгівлю між країнами АСЕАН
ЗВТ КНРПК – Зона вільної торгівлі КНР-Корея
ЗВТ КНРЯПК – Зона вільної торгівлі між КНР, Японією, Південної Кореї Кореєю
ЗВТ КПК – Зона вільної торгівлі КНР-Південна Корея

ЗВТ КЯ – Китайсько-японська угода про зону вільної торгівлі
ЗВТ-ЯПК – Зона вільної торгівлі Японія-Південна Корея
ЗМІ – Засоби масової інформації
ІБСА - від англ. IBSA – Індія, Бразилія, ПАР
КАРІКОМ - Карибське співтовариство
КАФТА - *Зона вільної торгівлі* Китай-АСЕАН (China-ASEAN Free Trade Area)
КНР – Китайська народна республіка
КОМЕСА – Спільний ринок країн Східної та Південної Африки
КЯПК – КНР-Японія-Корея торговельна та інвестиційна співпраця
ЛАД – Ліга арабських держав
ЛВС - Латинський валютний союз
МВФ – Міжнародний Валютний Фонд
МГЛК – Міжнародні господарські логістичні комплекси
МЕРКОСУР - Спільний ринок країн Південної Америки
МС – митний союз
МТК – міжнародні транспортні коридори
НАФТА – Північноамериканська зона вільної торгівлі
НДДКР - науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки
НІС - національна інноваційна система
НДІ - науково-дослідний інститут
НТБ - нетарифні бар'єри
НТП - науково-технічний прогрес
ТАФТА – Трансатлантична зона вільної торгівлі
ТНК - транснаціональна корпорація
ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ОЧЕС – Організація Чорноморського економічного співробітництва
ПАМС - Південно-Африканський митний союз
ПАФТА (РАФТА) – Панарабська зона вільної торгівлі, ПАФТА (від англ. Pan-Arab Free Trade
ПДВ – податок на додану вартість
ПІІ – прямі іноземні інвестиції
ПРЗВТ – Поглиблена та розширена зона вільної торгівлі

ПТУ – Преференційна торгова угода
РВЕП - Регіональне всеосяжне економічне партнерство (англ. –
Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP))
РП- рамкова програма
РТУ – Регіональна торгова угода
САС - Східноазійський саміт
САС - Східноафриканське співтовариство
СЕПЕА - Всеосяжне Економічне Партнерство країн Східної
Азії
СОТ – Світова організація торгівлі
СОТ+, СОТ-Х - поглиблені та розширені екстенсивні зони
вільної торгівлі (“intensive” and “extensive”
integration: WTO+ and WTO-X)
СРК - Союз ринків капіталів
Ст. – Стаття
СФГД – Спільний фонд гарантування депозитів
ТРІПС – Торговельні аспекти прав інтелектуальної власності
(англ. Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
(TRIPS))
ТТІП - Трансатлантичне торговельне та інвестиційне
партнерство
ТТР - Транс-тихоокеанське партнерство (Trans-Pacific
Partnership, ТТР)
франк КФП- французький тихоокеанський франк
ЮНСІТРАЛ – Комісією ООН з права міжнародної торгівлі
ЯАФТА – зона вільної торгівлі Японія-АСЕАН

<http://en.mercopress.com/2015/06/23/uruguay-and-paraguay-meet-to-talk-about-mercosur-ports-and-energy>.

4.7. Роль ЄС в реалізації інтеграційних ініціатив Близького Сходу і Північної Африки

Арабські країни, рівень реальної економічної інтеграції яких залишається надто слабким, аби позиціонувати себе як дієвого регіонального актора, постійно зазнають тиску з боку глобальної ринкової економіки. Остання, представляючи інтереси, передусім, розвинених країн, диктує правила економічної політики арабських країн, маніпулюючи їхніми конфліктами інтересів. Попри те, що держави Північної Африки в силу обмеженої міжнародної фінансової інтеграції мали своєрідний імунітет від кризового інфікування, вони не могли не відчутти наслідків глобальної нестабільності, що позначилася на скороченні обсягів їхнього експорту до країн ЄС та зменшенні доходів від туристичних потоків, трансфертів мігрантів та іноземних інвестицій. Разом з тим, зазначене все ще дозволяє утримувати обсяги ВВП на позначці в середньому на 2-3% вище, ніж у сусідніх країнах північної частини Середземномор'я. Цілком прогнозовано, що арабські повстання 2011 року згубно позначилися на економічному становищі країн, де високий рівень інфляції підірвав імпорт, а зниження рейтингів держав з боку кредитно-рейтингових агенцій зробило доступ до фінансування більш дорогим. Так, в окремих випадках, ТНК лише репатріювали власний персонал (Lafarge), в інших – повністю призупинили виробництво (Nestle) [6].

Попри невизначеність, ЄС зосередився на поглибленні існуючого торговельного та інвестиційного потенціалу, пропонуючи дієві механізми виходу з економічної стагнації. Арабська весна, безумовно, призвела до зміщення акценту саме на торгівлю та інвестиції. Очікується, що вже найближчим часом Європейська комісія представить остаточну версію проекту мандату для переговорів за угодами про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Єгиптом, Йорданією,

Марокко і Тунісом. Адже угоди про асоціацію та вільну торгівлю, укладені ЄС із Марокко, Йорданією, Єгиптом, Тунісом, Алжиром, ПАР, Чилі, Перу, Колумбією та країнами Центральної Америки передбачали лібералізацію ПІІ при збереженні обмежень на володіння національними активами в інших формах. Тобто вказані країни виявили готовність створити максимально сприятливі умови на своїй території лише для прямих іноземних інвесторів. Фінансові та портфельні інвестиції нерезидентів з ЄС, а також порядок набуття резидентами зовнішніх активів, відмінних від ПІІ, мали регулюватися відповідно до національного законодавства цих країн [1].

ЄС також приділяє особливу увагу інвестиційним угодам, сподіваючись, що шляхом надання пільгових кредитів від Європейського інвестиційного банку, іноземні компанії зможуть заохочувати інвестиції до регіону. Втім, варто зазначити, що політика ЄС на Близькому Сході і в Північній Африці цілком природно орієнтована більше на користь ЄС, ніж його південних партнерів.

Тим не менш, лишається незрозумілим, яким чином ЄС подолає традиційні протекціоністські інстинкти країн-членів і чи будуть останні готові споживати в колишніх обсягах в контексті подальшого скорочення бюджету в наступні роки. Так, фінансове співробітництво ЄС з Єгиптом передбачало освоєння близько 449 млн. євро у період 2011-2013 років, на тлі освоєних у 2007-2010 роки 558 мільйонів євро. У 2011 році 122 млн. євро були надані для допомоги в галузі енергетики, будівництва соціального житла, розширення торгівлі та підтримки сільськогосподарських угідь [10].

Єгипет, ймовірно, стане першою країною в регіоні, що отримає вигоду від модернізації і розширення Європейського банку реконструкції та розвитку й отримує фінансову допомогу від Центральної Європи та Близького Сходу. Інспекційна група ЄБРР має консолідувати плани з Марокко, Тунісом і Йорданією (з ймовірним виключенням Лівії на певному етапі). В кінцевому підсумку ЄБРР може кредитувати до 2,5 млрд. євро щорічно. Єгипет також отримав близько половини з 6 млрд. євро до 2013

року, решту ж розподілили між собою Марокко, Туніс та Йорданія. З точки зору торгівлі сільськогосподарською продукцією ключову роль відіграватиме дотримання визначених стандартів [8].

Ідея створення Середземноморського союзу як доповнення до Євросоюзу, вперше була висунута французьким президентом Н. Саркозі в 2007 році під час його передвиборної кампанії. Спочатку ініціатива Франції полягала в тому, що Франція як європейська та середземноморська країна разом із Португалією, Іспанією, Італією, Грецією та Кіпром повинні виступити спільно за створення Середземноморського союзу, який міг би тісно співпрацювати з ЄС, а з часом утворити спільні інститути. Причому йшлося про об'єднання лише тих країн, які мали вихід до Середземного моря (європейські країни і країни Північної Африки), і таким чином створити «міст між Європою та Африкою», виключаючи країни Близького Сходу, що мають вихід до Середземного моря. Одним з аргументів на користь створення нового союзу було твердження Н. Саркозі, що «Барселонський процес був хороший тим, що Північ допомагав Півдню, але без відносин партнерства між людьми, він був помилковим, оскільки діалог Північ-Південь залишився таким же, яким він був після деколонізації» [6].

Тобто йшлося про окреме міждержавне утворення всередині ЄС, а решта країн Євросоюзу мали б статус спостерігача без права голосу. Таким чином, європейські країни були розділені на дві категорії – ті, що мають вихід і ті, що не мають вихід до Середземного моря, і тільки країни так званої «оливкової групи» могли брати участь в цьому союзі. Франція запропонувала нові форми діалогу з найближчими південно-середземноморськими країнами, оскільки вважала модель відносин Північ-Південь застарілою і такою, що не відповідає новим реаліям. Зміцнення відносин з країнами Магрибу в рамках «5 + 5» (5 європейських і 5 країн Магрибу) було представлено як важливий інструмент регіональної політики ЄС в регіоні Середземномор'я і політики сусідства.

У якості моделі нової регіональної організації пропонувалося створення Середземноморського Союзу. Ініціатива

французького президента ґрунтувалася на тому, що ЄС не може розширюватися нескінченно, але важливі для Європи середземноморські країни могли б з нею співпрацювати активніше в рамках нового міждержавного союзу. За цією ініціативою чітко простежувалися прагнення Франції повернути центральну політичну роль в об'єднаній Європі і статус регіональної держави. Крім того, виступивши з ідеєю нового союзу, Н. Саркозі прагнув попередити подальший вступ нових країн до ЄС, як і свого часу Ф. Міттеран, запропонувавши створити «Європейську Конфедерацію» і зміцнити внутрішню співпрацю країн-членів ЄС. Крім політичних амбіцій Франції, очевидні й економічні – забезпечення доступу до нафтогазових родовищ Північної Африки та інших видів мінеральної сировини, ринків збуту, і встановлення лідерства у сприянні технологічного розвитку традиційних північно-африканських партнерів.

Французький проект був підтриманий, але без особливого ентузіазму, Іспанією, Італією, Грецією, країнами Магрибу, а також Єгиптом. Туреччина спочатку відкинула цю пропозицію, побоюючись, що за нею стоїть альтернатива членству в ЄС, але згодом, переконавшись в іншому і отримавши гарантії від ЄС, схвалила його. Наприкінці грудня 2007 року Іспанія, Італія і Франція опублікували спільний документ, що обмежує французькі амбіції, в якому зокрема вказувалося, що переговори з кандидатами на вступ до ЄС не мають нічого спільного з новою середземноморською ініціативою, а йдеться лише про додатковий формат європейської політики в регіоні [5].

У той же час Союз для Середземномор'я був спрямований на сприяння інтеграції південних сусідів, зміцнення відносин співпраці з кожною з країн-партнерів, а надалі за задумом Франції міг набути форми регіонального союзу. Вважалося, що подальше зміцнення зв'язків з середземноморськими партнерами мало будуватися на основі вже існуючих структур, таких як Барселонська декларація (Євро-середземноморське партнерство), політика європейського сусідства. Поява нової міжрегіональної організації з тими ж цілями, що і попередні стратегії ЄС у Південному Середземномор'ї, але з меншою

кількістю учасників, розглядалося як спроба звести нанівець усі досягнення минулих років або визнання їх неефективності. Створення союзу, дублюючого вже існуюче і випробуване Євро-середземноморське партнерство, вимагало б перегляду основних цілей Євромед, інакше новий союз був би позбавлений сенсу, а також координації співробітництва ЄС із середземноморськими партнерами в рамках декількох ініціатив.

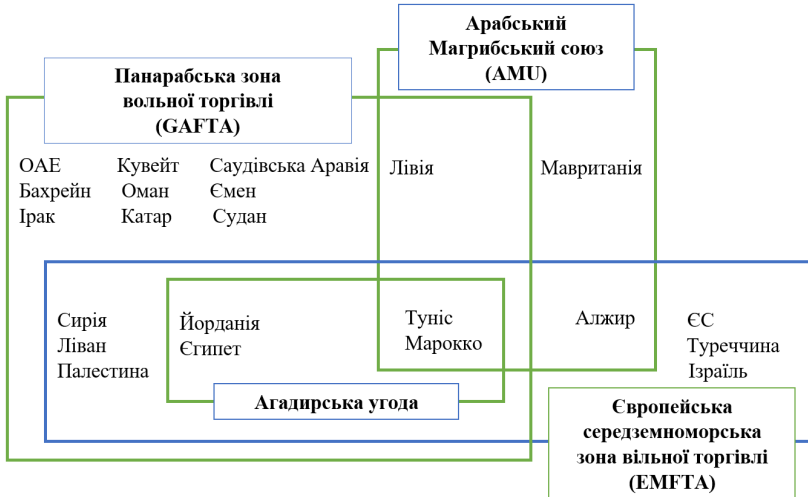
Німеччина, як головний ідеолог європейської інтеграції в її нинішній формі, вважала, що альтернативні проекти при наявності вже існуючих (партнерство Євромед і політика європейського сусідства) дублюють їх і не здатні зміцнити позиції ЄС у країнах-партнерах [4]. Невдоволення Німеччини, найважливішого донора Барселонського процесу, викликала також ідея Франції відшукати частину коштів на фінансування нової ініціативи з європейського бюджету та фондів ЄС, і це при тому, що внески Франції в євробюджеті менші, ніж у Німеччини. Тобто, задіявши загальноєвропейські фінансові фонди, Франція прагнула відстоювати особисті інтереси в пріоритетному для неї регіоні. У підсумку, після тривалих дискусій і переговорів між країнами-членами ЄС, в липні 2008 року в Парижі на саміті глав держав і урядів був створений Союз для Середземномор'я, до якого увійшли 27 країн ЄС, 11 країн Південного Середземномор'я, включаючи близькосхідні, і 5 європейських країн, які не є членами Союзу, але мають вихід до Середземного моря [11].

Французький варіант проекту союзу зазнав суттєвих змін, він був модифікований і доповнив вже існуючі структури і сформовану модель відносин з південно-середземноморським регіоном. Після поправок і серйозних поступок з боку Франції нова концепція союзу стала більш невизначеною і менш чіткою, і практично не привнесла нічого нового в порівнянні з тим, що було намічено в Барселонській декларації. Спеціальне комюніке Європейської комісії «Барселонський процес: Союз для Середземномор'я» стало компромісом між вже існуючою Барселонською декларацією та французькою ініціативою щодо створення Середземноморського Союзу. У ньому зазначалося, що новий союз сприятиме, в першу чергу, багатосторонньому

партнерству і спільній реалізації проектів. Сконцентрувавшись на регіональних і транснаціональних проектах, Союз для Середземномор'я мав посилити регіональну інтеграцію. Рішення Єврокомісії об'єднати дві ініціативи в один процес було пов'язано з тим, що Євро-середземноморське партнерство не принесло відчутних результатів.

Як і внутрішня регіональна інтеграція, проект створення зони вільної торгівлі розвивався повільно і різними темпами в різних країнах. До того ж ЗВТ охоплювала лише торгівлю товарами, не зачіпаючи сферу послуг і сільське господарство середземноморських країн. Реформи в країнах-партнерах проводилися вибірково і були малоефективні, незважаючи на те, що Європейський Союз виділяв країнам Південного Середземномор'я набагато більше коштів, ніж на всю східну політику ЄС. Багато питань, такі як створення зони стабільності, процвітання і безпеки, регулювання міграції, соціально-культурні, практично не були вирішені після чергового зриву мирного процесу на Близькому Сході. Політика сусідства також зіткнулася з певними труднощами: виникли протиріччя між двостороннім форматом відносин і багатостороннім співробітництвом з регіоном в цілому.

Зі схеми, представленої на рис.1., можна чітко простежити місце ЄС у визначенні торговельних та інвестиційних потоків у країнах Середземномор'я.

Рис.1. Торговельні угоди в країнах Близького Сходу і Північної Африки
Джерело: [9].

Одні з них – Йорданія, Єгипет, Туніс і Марокко – є країнами-учасницями Агадирської угоди. Водночас, зазначені учасники нарівні із Сирією, Лівією, Палестиною, Алжиром, Туреччиною та Ізраїлем разом із Європейським Союзом формують Європейську середземноморську зону вільної торгівлі. У той же час, Туніс, Марокко, Алжир, Лівія і Мавританія становлять Арабський Магриб.

У 1989 році відбулося підписання Марракешської угоди про Союз арабських країн Магрибу (Arab Maghreb Union, AMU) в складі Алжиру, Лівії, Марокко, Мавританії та Тунісу. Його стратегічна мета – координація економічної політики країн і формування митного союзу. Одночасно розпочався процес підписання двосторонніх торговельних угод про зону вільної торгівлі, в тому числі у взаємних межах. В цілому, незважаючи на спроби активізації регіональних економічних зв'язків та ініціації інтеграційних тенденцій в період 1950-1980-х рр., зусилля виявилися невдалими. Об'єктивні передумови для цього почали складатися лише в 1990 рр.. Позначилися такі причини,

як відмінності економічних і політичних систем країн-членів угод; невисокий рівень розвитку інфраструктури; відсутність заходів з координації відносин з приватним підприємницьким сектором; відсутність часових рамок лібералізації; частковий характер угод; корупція, високі адміністративні формальності; політична нестабільність в регіоні.

У 1997 році Економічна і соціальна рада Ліги арабських держав (ЛАГ) затвердила схему багатосторонньої торговельної лібералізації під назвою Панарабської зони вільної торгівлі (ПАФТА). У ній бере участь 18 країн, які з початку 2005 року скасували мита у взаємній торгівлі і сформували зону вільної торгівлі. У 2004 році було підписано Агадирську угоду, яка вступила в силу в 2006 році. До неї входять Єгипет, Йорданія, Марокко і Туніс. Угода підтримується Європейським Союзом з метою формування Євро-Середземноморської зони вільної торгівлі і в якості першого етапу Євро-Середземноморського партнерства (Євро-Мед). В останні 15 років в регіоні спостерігається активний процес підписання нових інтеграційних угод, головним чином двосторонніх. На двосторонньому рівні діють угоди про зону вільної торгівлі з ЄС, США, ЄАВТ, Сінгапуром, Туреччиною [12]. Ці угоди включають різні схеми тарифної лібералізації, мають різне охоплення товарних позицій і терміни досягнення поставлених цілей, відмінні правила походження товару, різні митні процедури та інші норми.

Країни Близького Сходу стикаються з серйозними економічними проблемами і необхідністю реформування національної економічної політики. Разом з тим, регіон Близького Сходу і Північної Африки залишається найменш інтегрованим регіоном світу. Якщо у взаємній торгівлі товарами досягнутий суттєвий прогрес, то в торгівлі послугами та інвестиціях він відсутній. На саміті міністрів економіки Ліги арабських держав (2012 р.) було вирішено просуватися в бік лібералізації взаємної торгівлі послугами, насамперед, транспортними та логістичними, банківськими і фінансовими, інформаційно-комунікаційними.

У 1981 р. країни Ліги арабських держав підписали Угоду про сприяння та розвиток міжарабській торгівлі з метою лібералізації і формування в регіоні зони вільної торгівлі. Відродження цієї угоди відбулося лише в 1997 р. з прийняттям Декларації про Панарабську зону вільної торгівлі, ПАФТА (від англ. Pan-Arab Free Trade Agreement, PAFTA), що отримала назву Великої арабської зони вільної торгівлі, ГАФТА (Greater Arab Free Trade Area, GAFTA). До її складу увійшли 18 з 22 держав ЛАД: Алжир, Бахрейн, Єгипет, Ірак, Йорданія, Ємен, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, Марокко, Оман, ОАЕ, Палестина, Саудівська Аравія, Сирія, Судан і Туніс. На країни-члени припадає 96% взаємної арабської торгівлі та 95% арабського товарообігу з позарегіональними країнами [14]. ПАФТА стала найбільшою інтеграційною ініціативою в регіоні Близького Сходу та Північної Африки зі стратегічною метою створення зони вільної торгівлі. Держави взяли зобов'язання за такими напрямками, як: скорочення ставок митних зборів на 10% в середньому щорічно за умови, що країни передадуть національні програми зниження мит до Ради безпеки ЛАД для їх координації; врахування принципу місцевого компонента при визначенні країни походження товару.

Одна з причин підписання угоди про Панарабську зону вільної торгівлі пов'язана зі стурбованістю країн невисоким обсягом взаємних торгових зв'язків, інша – з угодами з ЄС про вільну торгівлю, що перешкоджає виконанню угод про преференційну торгівлю у взаємних межах. Що стосується нетарифних обмежень, то затверджений список товарів, ввезення яких заборонене в країни ПАФТА з урахуванням релігійних традицій, норм охорони здоров'я, екології та національної безпеки, і який підлягає щорічному перегляду. У сфері лібералізації торгівлі аграрною продукцією було затверджено так званий Аграрний календар. Для аграрної продукції передбачений спеціальний режим лібералізації торгівлі, коли кожна країна має право виключити зі сфери лібералізації не більше 10 товарів в сезонний період. Останній не повинен перевищувати 7 місяців на рік і не більше 45 місяців в цілому. У підсумку складено перелік з 30 товарних позицій

овочів і фруктів. У подальшому внесені зміни до цього списку: максимальна кількість товарів скорочена з 10 до 9 і максимальна тривалість дії винятків – з 45 до 35 місяців. Виконавча програма враховує міжнародні правила субсидування та застосування захисних заходів [2]. Встановлено загальний принцип країни походження товару, який потребує утримання місцевого компонента в розмірі не менше 40% доданої вартості товару [13]. В цілому, програма ПАФТА націлена на зниження митних зборів, асиметричну торгівлю лібералізацію відносно величини ставок мит і на підвищення рівня прозорості торговельних операцій.

Таким чином, майже тридцятирічний досвід інтеграційних альянсів у регіонах, які розвиваються, свідчить про те, що навіть за великого бажання інтегруватися, країни, як правило, не готові до цього через ряд об'єктивних причин [3]:

1) перебуваючи на початковій індустріальній стадії розвитку, країни виробляють вузький набір продукції за відсутності поділу праці; низький рівень доходів і платоспроможного попиту зумовлює орієнтацію на ринки розвинених країн як споживачів сировинних природних ресурсів;

2) маючи можливості для внутрішньо-регіонального поділу праці й інтеграції національних економік, країни постають перед необхідністю захисту промисловості, що обмежує потенціал інтеграції;

3) високий рівень диференціації показників економічного розвитку всередині регіонів, коли багатші країни відіграють роль донорів для бідних, нівелює фактори конкурентоспроможного розвитку.

Таблиця 1

Показники торгівлі в межах регіональних угруповань
 (% від загального товарообігу, 2014 р.) [14]

	Агадирська угода	Арабський Магрибський союз	Панарабська зона вільної торгівлі
Алжир		1,2	
Єгипет	1,5		13,6
Йорданія	3,0		35,7
Ліван			30,6
Лівія		2,7	5,1
Марокко	1,2	2,2	7,5
Сирія			46,7
Туніс	1,4	6,7	7,4
Мавританія		2,8	

У той час, як країни Північної Африки мають порівняльну перевагу в сільськогосподарських товарах, спільна сільськогосподарська політика є перешкодою до ширшого доступу південних країн Середземномор'я на європейські ринки сільськогосподарської продукції. Крім того, у зв'язку з існуючою політичною ситуацією, для цих країн не було відкрито й сектор послуг. Втім, ЄС мав пропозицію розширення митного союзу за рахунок Туреччини, щоб включити до його складу середземноморські держави, охопивши тим самим сільськогосподарську продукцію й послуги.

Безперечно, такий крок дозволив би спростити доступ до європейських ринків та вирішити питання двосторонніх торгових угод і надання складних умов проходження сертифікаційних вимог. Однак, це передбачає певний прогрес у виробництві сільськогосподарської продукції та стандартах, що означає політику підтримки фермерських господарств. Торгівля послугами стане основним джерелом доходів у майбутнього, тому такому зростанню, очікувано, сприяла б зона вільної торгівлі. Тим не менш, для досягнення суттєвого прогресу зниження тарифів буде недостатньо, адже основні передумови для подальшої торгівлі включають як ефективне управління, так і незалежне функціонування правової системи.

Серед причин інституційної та економічної вразливості угруповання – комплекс економічних, політичних і організаційних чинників, які умовно поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх можна віднести однотипність економік, подібність промислової і сільськогосподарської спеціалізації, відсутність організаційних, фінансово-економічних структур, необхідного досвіду й напрацьованих партнерських зв'язків, фінансів. Негативну роль відіграє також відсутність належної політичної волі в розробці механізму практичного втілення прийнятих рішень [9].

Отже, хоча зазвичай країни зі схожою торговою структурою, такі як середземноморські, мають великий потенціал для розвитку регіональної торгівлі, внутрішньо регіональна торгівля південно-середземноморських країн розвивається повільно, так само, як і регіональна та субрегіональна інтеграція, незважаючи на реалізацію таких ініціатив, як Рада арабської економічної єдності і Панарабської зони вільної торгівлі. Експорт південно-середземноморських країн залишається малодіверсифікованим, в ньому невелика частка продукції з високою доданою вартістю, виробництво якої стимулює економічне зростання і зайнятість, а також забезпечує конкурентоспроможність експорту. Торгівля з ЄС залишається асиметричною, лібералізація послуг, сільськогосподарської та текстильної продукції відбувається неактивно.

Поступове скасування митних тарифів південними країнами-партнерами негативно позначиться на їх доходах і зростанні ВВП. На Барселонському саміті 2005 року, де були підведені підсумки першого десятиліття партнерства Євромед, Євро-середземноморська зона вільної торгівлі в нових умовах розвитку світової економіки розглядалася як зона взаємного співробітництва, в тому числі в галузі міграції, соціальної інтеграції та забезпечення безпеки [5]. Також на саміті вперше передбачалася можливість вільного пересування робочої сили після створення ЗВТ, збільшення переказів мігрантів і максимальне їх використання для розвитку місцевих економік. Для створення реальної зони вільної торгівлі необхідна наявність однакової системи угод про вільну торгівлю між

країнами-членами, а також уніфікація правил походження, відповідність стандартів і законодавства. Угоди про ЗВТ належать до категорії угод про преференційну торгівлю і є першим кроком до більш інтегрованих економічних відносин як митний союз, спільний ринок і як завершальний етап – економічний союз.

Однак у випадку з Євро-середземноморською ЗВТ більшість південних країн-партнерів знаходиться на різних стадіях переговорів про укладення угод про вільну торгівлю і лише чотири середземноморських країни близькі до завершального етапу. Переговори про лібералізацію торгівлі сільгосппродукцією і послугами також знаходяться на початковій стадії. Тому проект, розглянутий ЄС як «взаємовигідна» зона вільної торгівлі, яка повинна забезпечити більш «глибоку інтеграцію» і гармонізацію торгових стандартів, буде завершений пізніше намічених термінів. Реалізація проекту ЗВТ в довгостроковій перспективі повинна мати позитивний вплив на економічний розвиток і торгівлю південно-середземноморських країн, але в короткостроковій і середньостроковій перспективі може виявитися болючою для середземноморських країн ЄС, і особливо для його південних партнерів, які повинні будуть відкрити доступ на свої ринки більш конкурентоспроможній і часто субсидованій продукції з ЄС.

Безумовно, історичні зв'язки арабських держав Північної Африки з ЄС відіграли безпосередній вплив на сучасний стан співпраці: нині на Європу припадає близько 2/3 зовнішньоторговельного обігу Магрибу, 60-70% експорту нафти (Лівія – до 90%) і нафтопродуктів, 80% фосфатів і продуктів їх переробки, а також різних видів промислової сировини і продукції сільського господарства [10].

Пори незначне пожвавлення ПІІ в регіоні, потоки прямих іноземних інвестицій в цілому залишаються на рівні нижчому, ніж зареєстровано до кризи. Така тенденція, ймовірно, продовжиться й до 2018 року. У той час, як європейці витратили мільярди євро на фінансування та розробку проектів, вони не змогли використати економічні важелі інвестицій для зміцнення

політичної ролі в регіоні. Навіть з точки зору торгових угод, ЄС перевершили США. Підписавши угоди про вільну торгівлю з США (в 2002 і 2004 рр.), Марокко й Алжир зробили це на умовах, що суперечили зобов'язанням, які вони мали з ЄС. І це в той час, як ЄС, як і раніше, залишався найважливішим торговим та інвестиційним партнером для своїх південних сусідів.

Країни-члени ЄС протягом останніх років змагаються за доступ до реалізації нових інвестиційних можливостей. Конкуренція в регіоні зосереджується, в першу чергу, між Німеччиною, Францією, Великобританією та Іспанією. Прикладом цього може стати аналіз ситуації із тендером щодо поставки танків до Саудівської Аравії, в якому Іспанія, Франція та США виборювали право на контракт, потенційна вартість якого складає 3 млрд. євро [11]. Насправді, ліберальна економічна модель була дискредитована корупцією, пов'язаною з режимами, які користуються підтримкою міжнародних фінансових інститутів.

Для реалізації проекту Євро-середземноморської ЗВТ і активізації торгівлі двох регіонів ЄС розробив низку програм у рамках MEDA, як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях, які пізніше були доповнені регіональними проектами нової політики сусідства та Союзу для Середземномор'я. З двосторонніх програм можна виділити програми для Єгипту та Тунісу. Для Єгипту була прийнята Програма розширення торгівлі (TEP), на яку було виділено 66 млн. євро. Крім того, ЄС підтримує розвиток експортних можливостей Єгипту через програму промислової модернізації «Підтримка промислового бізнесу Єгипту», розміри фінансування якої склали 16 млн. євро [9].

У Тунісі в програмі підтримки агенції сприяння іноземним інвестиціям беруть участь 300 європейських фірм, загальна сума проекту, пов'язаного з активізацією торгівлі, становить 4 млн. євро [11]. На регіональному рівні MEDA фінансувала кілька проектів щодо стимулювання зовнішньої торгівлі та підтримки малих і середніх підприємств через бізнес-центри MEDA.

З огляду на викладене вище, ЄС варто докласти зусиль до поглиблення регіональної інтеграції. Така інтеграція дозволить

зміцнити колективні договори в регіоні і могла б сприяти встановленню політичної стабільності. У даному контексті першочергове завдання Європи полягає не у претендуванні на двосторонні комерційні переваги, а в допомозі перехідним країнам інтегруватися в багатосторонній простір. Численність угод ЄС з південними партнерами (про асоціацію, про вільну торгівлю, про митний союз), часова несумісність їх підписання стримують і ускладнюють процеси інтеграції двох регіонів. Невдачі у реалізації субрегіональної інтеграції Південь-Південь в південно-середземноморському регіоні (вона фактично є «віртуальною»), не можуть бути компенсовані розширенням більш «глибокого» двостороннього співробітництва ЄС-Південне Середземномор'я.

Література

1. Геєць В.М. Лібералізація руху капіталів у взаємовідносинах України з ЄС / В. М. Геєць, Т. П. Богдан // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 5-14.
2. Ломакин Н. Н. Панарабская зона свободной торговли: цели, направления и результаты формирования [Электронный ресурс] / Н. Н. Ломакин // Российский внешнеэкономический вестник. – 2015. – №7. – С. 115-119. – Режим доступа: <http://www.rfej.ru/rvv/id/8002E090E/file/115-119.pdf>.
3. Орехова Т. Формування інтеграційних пріоритетів арабських країн Близького Сходу в умовах трансформації глобального світоустрою [Електронний ресурс] / Т. Орехова, Аль Макаріх Фарид. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Мер/2011_12-13/3%20Orehova.pdf.
4. Подцероб А.Б. Есть ли будущее у САМ? [Электронный ресурс] / А. Б. Подцероб. – Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2007/30-05-07a.htm>.
5. Трофимова О. Е. Эволюция средиземноморской политики Евросоюза: путь от сотрудничества к интеграции [Электронный ресурс] / О. Е. Трофимова. – М.: ИМЭМО РАН, 2011. – 122 с. – Режим доступа:

http://www.mgimo.ru/files2/y11_2013/243404/12.5.2_trofimova_2011.pdf.

6. Bicchi F. The Union for the Mediterranean, or the changing context of Euro-Mediterranean relations [Electronic resource] / F. Bicchi. – Mode of access: <http://www.notre-europe.eu/media/Etud77-MediterraneanIntegration-TBehr-en.pdf>.

7. Maghreb Bank for Investment and Foreign Trade to be Created [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.maghrebarabe.org/en/news.cfm?type=2&id=224>.

8. McMahon E.R. Piecing a Democratic Guilt? Regional Organizations and Universal Norms / E.R. McMahon, S.H. Baker. – Bloomfield: Kumarian Press, 2006. – 244 p.

9. Regional Integration in the Mediterranean Moving out of the Deadlock? [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.notre-europe.eu/media/Etud77-MediterraneanIntegration-TBehr-en.pdf>.

10. Sapir A. Eastern European lessons for the Southern Mediterranean [Electronic resource] / A. Sapir, G. Zachmann. – Mode of access: http://transatlantic.sais-jhu.edu/publications/books/Unfinished%20Business%20Pdf/ch23_Toperich.pdf.

11. Schlumberger O. The ties do not bind: The Union for the Mediterranean and the future of Euro-Arab relations [Electronic resource] / O. Schlumberger. – Mode of access: <http://www.ingentaconnect.com/content/routledg/med/2011/16/001/art0009>.

12. The Greater Arab Free Trade Area: Limits and Possibilities from Catching up with the Competition: Trade Opportunities and Challenges for Arab Countries / [in eds. B. Hoekman, J. Zarrouk]. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000. – p. 285-307.

13. Trademap. Trade statistics for international business development [Electronic resource] / International Trade Center. – Mode of access: <http://www.trademap.org/>.

14. UNCTADstat [Electronic resource]. – Mode of access: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sRF_ActivePath=p,15912&sRF_Expanded=p,15912.

15. Резнікова Н.В. Перспективи укладання і потенційні економічні ефекти регіональних торговельних угод в Південно-

Східній Азії: аспекти незалежності в контексті нового регіоналізму / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 21. – С. 29-34.

16. Резнікова Н.В. Стратегічне партнерство як нова форма економічної інтеграції: аспекти незалежності ЄС та КНР / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Економіка та держава. – 2015. – № 12. – С. 6-9.

17. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки / Н.В. Резнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2012. — № 4 (63). — С.38—42.

18. Резнікова Н.В. Економічні виклики незалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії / Н.В. Резнікова // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. — 2013. — №1. — С. 181—187.

19. Резнікова Н.В. Експортний потенціал країн союзу Арабського МАГРІБу в умовах поглиблення регіональної співпраці / Н.В. Резнікова // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків Серія «Економічні науки». Том XV. №2. 2012. — С.8-14.

20. Резнікова Н.В. Перспективи арабської фінансової співпраці у регіоні держав Близького Сходу і Північної Африки / Н.В. Резнікова // Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Экономика и управление. — 25 (3). — С. 166-172.

21. Резнікова Н.В. Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії / Н.В. Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 111. Ч. II (у двох частинах). — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2012. — С. 90—100.

22. Резнікова Н.В. Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод / Н.Резнікова // Актуальні проблеми

міжнародних відносин. Випуск 113 (Частина II), 2013,— сс.149-159.

4.8. Перспективи економічної інтеграції між ЄС і ЄАЕС

Протягом останніх років більшої актуальності набувають процеси, що пов'язані з розвитком міжрегіональних інтеграційних об'єднань та формування нових зв'язків взаємозалежностей між Європейський Союзом та країнами пострадянського простору. Частина з останніх сформували Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), що є об'єднанням держав, розташованих в основному в північній частині Євразії, серед яких Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Росія і Таджикистан з метою ефективного просування країнами-учасницями координації їхніх підходів до інтеграції у світову економіку і міжнародну торговельну систему. При чому, варто відзначити, що сьогодні має місце новий рівень стосунків між країнами після підписання договору від 29 травня 2014 року керівниками Білорусі, Казахстану і Росії, що набув чинності 1 січня 2015 та започаткував існування Євразійського економічного союзу (ЄЕС). Договори, спрямовані на приєднання Вірменії та Киргизстану до Союзу були підписані 9 жовтня і 23 грудня 2014 року відповідно, а чинності набули 2 січня 2015 року для Вірменії та 6 серпня 2015 року для Киргизстану.

Створення Союзу виводить країни-учасниці на більш високий рівень інтеграції. Держави беруть на себе зобов'язання гарантувати вільне переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили, здійснювати узгоджену політику в ключових секторах економіки: енергетиці, промисловості, сільському господарстві, транспорті. Таким чином, відбувається формування найбільшого спільного ринку на просторі СНД в 170 млн. чоловік та сукупним ВВП близько 4 млрд. доларів США [1]. Об'єднання функціонує через наднаціональні і міждержавні інститути. Вища євразійська економічної рада є головним керівним органом Союзу, що складається з глав